

MATKAILUN KOULUTUS- JA TUTKIMUSKESKUKSEN TARINA JA PERINTÖ

Juha Kemppainen

Historia lyhyesti

Matkailun koulutus- ja tutkimuskeskus (MKTK) perustettiin vuonna 1986 Savonlinnaan. Tavoitteena oli perustaa matkailualaa kehittävä ”valtiollinen” koulutus- ja tutkimusorganisaatio. Perustamisvaiheessa todettiin, että Savonlinna talousalueineen muodosti Suomen vetovoimaisimman matkailualueen, joka sinällään loi suotuisat sijoittumisedellytykset matkailun kehittämiseen erikoistuvalla laitoksella.

Perustamisvaiheessa keskukselle valittiin matkailukoulutuksen neuvottelukunta. Keskuksen käytännön toimintamuodoiksi kaavailtiin haasteellisesti: 1) matkailualan koulutus, joka sisälsi korkeakoulutasoisen matkailualan opetuksen järjestämisen, matkailualan opettajakoulutuksen, matkailualan jatkokoulutuksen, maatilamatkailuyrittäjän koulutuksen ja erityisalojen täydennyskoulutuksen, 2) tutkimustoiminta, joka tulisi suunnata sellaisiin tutkimushankkeisiin, jotka palvelevat ensisijaisesti matkailuyrittäjiä ja yleensä matkailuelinkeinon kehittämistä, 3) palvelukehitys- ja neuvontatoiminta sisälsi yrityksille annettavaa neuvontapalveluja erityisesti investointien suunnitteluun ja uusien matkailutuotteiden ideointiin. Erillisinä asioina vuonna 1986 nostettiin esille sisävesimatkailu ja vesiaktiiviteettien, kalastus- ja metsästys- sekä maatilamatkailun kehittäminen.

Alkuvaiheen suunnittelun jälkeen hyväksyttiin Matkailun koulutus- ja tutkimuskeskukselle säännöt, joiden mukaan organisaatiomuodoksi tuli yhdistys ja kotipaikaksi Savonlinna. Yhdistyksen tarkoituksena oli järjestää matkailualan koulutusta, tutkimustoimintaa sekä tukea muulla tavoin matkailualan kehittämistä. Tarkoituksensa toteuttamiseksi yhdistyksen tuli järjestää ja organisoida matkailualan jatko-, täydennys- ja uudelleen koulutusta yhteistyössä kouluviranomaisten ja muiden koululaitosten kanssa, matkailualan tutkimustoimintaa, matkailua palvelevaa neuvonta- ja palvelukehitystoimintaa, matkailualan muita tilaisuuksia ja tapahtumia kuten seminaareja, kokouksia, messuja

ja asiantuntijatapaamisia. Edellä mainitun lisäksi yhdistys päätti seurata matkailualan kansainvälistä kehitystä, osallistua kansainväliseen tiedonvaihtoon sekä olla mukana ulkomaisissa matkailualan tutkimushankkeissa.

Kunniahimoisen alun jälkeen paljon on ehtinyt tapahtua. Matkailun koulutus- ja tutkimuskeskuksen toiminta siirrettiin 90-luvun alussa Suomen Matkailun Kehitys Oy:lle ja vuonna 2003 Haaga Instituutti -säätiölle, jossa toimintaa jatkaa Haaga-Perhon tutkimus- ja kehitysosasto. Vuosien varrella toiminta laajeni valtakunnalliseksi ja 90-luvulla myös kansainväliseksi.

Matkailun koulutus- ja tutkimuskeskuksen alkuaikojen toiminta keskittyi pääasiassa matkailuelinkeinon yritystoiminnan kehittämiseen ja tutkimiseen. Varsin heti alun jälkeen yhdistys huomasi, että akateeminen koulutus- ja opettajien jatkokoulutus on syytä antaa muiden organisaatioiden tehtäväksi. Yhdistys keskittyi julkisen ja yksityisen sektorin verkottamiseen erilaisiin matkailun koulutus-, kehitys- ja tutkimushankkeisiin. Yhdistys oli ensimmäisiä kehittäjäorganisaatioita Suomessa, joka ymmärsi matkailun kehittämisen monialaisuuden ja poikkitieteellisyuden. Matkailu ei toimialana kehittynyt ellei julkinen sektori (valtakunnallinen taso ja alueellinen taso) ja yksityinen sektori yhteistyössä suuntaa kehityspanostuksia oikein. Paljon keskusteluja alkuaikoina herättivät mm. investointiavustusten suuntaaminen (golfkentät, kylpylät), markkinointipanostukset ulkomaille, alueellisten matkailuorganisaatioiden toiminnan kehittäminen, matkailualan harrastelijamaisuus ja edunvalvontakysymykset.

Yhdistys oli myös ensimmäisten organisaatioiden joukossa, joka päätti projektoida koko tuotantonsa eli jokaisesta tutkimus-, kehittämis- ja koulutushankkeesta muodostettiin projekti. Samalla alalle tuotiin uusi toimintomuoto, joka oli varsin tunnetun vielä 80-luvun lopun Suomen matkailualalla.

Juha Kemppainen

tuotejohtaja

Haaga-Perho

Haaga Instituutti -säätö

Perintö

Matkailun koulutus- ja tutkimuskeskus ry:n perinnöstä voidaan yleisesti sanoa, että sen koko toiminta tähtäsi matkailuelinkeinon ja julkisen sektorin päättäjien tietoisuuden lisäämiseen matkailualasta ja siihen vaikuttavista ilmiöistä Suomessa. Tarkemmin tarkasteltuna toiminnasta voidaan nostaa esille asioita, jotka ovat jatkuneet ja vaikuttavat vielä 2000-luvun matkailussa.

Matkailun koulutus- ja tutkimuskeskuksen alkutaipaleella luotiin muutamia merkittäviä asioita, jotka ovat kestäneet jo pari vuosikymmentä.

Matkailun alueelliset kehittämissuunnitelmat ja -strategiat

Matkailun koulutus- ja tutkimuskeskus loi 80-luvun lopussa menetelmän, jolla julkisen sektorin päättäjät ja yksityisen sektorin toimijat tuotettiin yhteen ja erinäisiä tekniikoita ja metodeja hyväksikäyttäen saatiin aikaan Suomeen ensimmäiset matkailun alueelliset kehittämissuunnitelmat ja strategiaohjelmat. Strategian laatimisprojekteja syntyi Suomeen lähes joka puolelle, sillä julkisen sektorin päättäjillä oli tarvetta muodostaa yhtenäisempää kuvaa matkailualan kehittämisestä mm. kaava-suunnittelun ja elinkeinopolitiikkansa kehittämisen avuksi. Myöhemmin toiminta laajeni Matkailun koulutus- ja tutkimuskeskuksen toimesta mm. Venäjälle, Baltian maihin ja Kiinaan.

Matkailun tulo- ja työllisyyselvitys

Matkailun koulutus- ja tutkimuskeskus hankki yksinoikeuden Pohjoismaisen Ministerineuvoston kehittämästä matkailun taloudellisia vaikutuksia mittaavasta laskentamallista. Menetelmä oli kaksiosainen, meno- ja tulomenetelmään jakautunut eli sekä matkailijakulutuksen perusteella että yrittäjien ilmoittaman matkailutulon perusteella laskettiin kahta kautta matkailun taloudellinen merkitys kohdealueella ja sen aikaansaamat työllisyys- ja verotulovaikutukset. Menetelmällä pyrittiin varmistamaan todennäköisin matkailun kokonaismatkailutuloarvio kohdealueella.

Kyseessä oleva selvitys olikin Matkailun koulutus- ja tutkimuskeskuksen historian tilatuin selvitys. Vielä vuonna 2008 päättäjillä on tarvetta saada omasta alueestaan tarkempaa taloudellista tietoa, johon käytetään tätä menetelmää, huolimatta uu-

sista valtakunnallisista Satellite Account -järjestelmistä ja panos-tuotosmittauksista.

90-luvun alkupuolta rasitti Suomessa historiallisen synkkä lamajakso, joka iski erittäin voimakkaasti matkailuun. Konkurssien määrä ja kysynnän lasku sai aikaan sen, että yleinen huomio kiinnittyi matkailualalla taloudellisiin indikaattoreihin. Alettiin laajasti keskustella koko alan ylikuumenemisestä ja että esim. Suomessa on liikaa kylpylöitä, golf-kenttiä ja ravintoloita. Totuushan selvisikin myöhemmin, että moni ko. yritys päätyi rahoittajan tai uuden sijoittajan syliin. Tuolloin Matkailun koulutus- ja tutkimuskeskus tuotti uudenlaista tarvittavaa informaatiota.

Toimiala- ja matkailun suhdanneraportit

Matkailun koulutus- ja tutkimuskeskus toi Suomeen ensimmäisenä matkailusektorikohtaiset toimialaraportit. Valtion rahoitusorganisaatiot ja pankit olivat seuranneet alan taloudellisia tunnuslukuja jo jonkin aikaa, mutta täydellistä toimialakohtaista tietoa ei ollut saatavilla. Tästä johtuen Matkailun koulutus- ja tutkimuskeskus teki muutamista aloista ensimmäiset täydelliset, valtakunnalliset selvitykset. Näitä aloja olivat mm. Suomen kylpylätoimiala, Suomen Time Share -toimiala, maaseutumatkailutoimiala (aikaisemmin puhuttiin maatilamatkailusta). Toimialaraporttien tekeminen oli tuohon aikaan hyvinkin haasteellista, sillä kaikenkattavaa yhtenäistä tilastointijärjestelmää ei ollut, ja tiedot haettiin yksittäisistä kunnista ja yrityksistä suoraan. Toimialaraportit sisälsivät myös alalle annetut kehittämissuosituksia.

Matkailun kysynnän ennakoinnintarve lama-ajan Suomessa lisääntyi myös. Tuolloin Matkailun koulutus- ja tutkimuskeskus aloitti Matkailun suhdanbarometrin tekemisen, joka sisälsi tulevan vuoden kysynnän ennakoinnin. Kysyntätutkimukseen osallistui vuosittain noin 80%

Matkailun koulutus- ja tutkimuskeskus perustettiin 1986 Savonlinnaan, josta MEK oli pari vuotta aikaisemmin vetäytynyt sulkiesaan siellä jo täyden vuosikymmenen ajan olleen toimistonsa. (Kuva: Peter Beveridge)

Suomen matkailun liikevaihdosta aikaansaavat yritykset. Kysynnän ennakointi kyseisellä menetelmällä onnistui vuosittain varsin hyvin. Suhdannebarometriä tehtiin aina vuoteen 2006 asti.

Tuotteen ja laadun kehittäminen

Suomen matkailu alkoi 90-luvun puolessa välissä tointua lama-ajan katastrofista. Alalla yleisesti alettiin keskustella tuotekehityksestä ja laadun parantamisen tarpeesta. Suomen matkailuelinkeino ei ollut hinnaltaan vielä kovinkaan kilpailukykyinen eurooppalaisessa kilpailukentässä eikä MEKin teettämien raajahaastattelujen mukaan ulkomaalaiset matkailijat olleet kovinkaan tyytyväisiä Suomen matkailupalvelujen hinta/laatusuhteeseen. Tällöin Matkailun koulutus- ja tutkimuskeskuksen tytäryhtiö Suomen Matkailun Kehitys Oy aloitti matkailuyritysten tuotekehitys- ja laatukoulutukset.

Erilaisilla tuotekehitys- ja laadunkehitysprojekteissa eri sektorin yrittäjiä koulutettiin ja kehitettiin vuosikymmenen loppuun asti. Lapin ohjelmapalveluyritykset saivat hyvät valmiudet kehittää matkailun ohjelmapalvelullisia tuotteita. Tuote- ja laadunkehitysprojekteihin liittyi hyvin voimakkaasti asiakasnäkökulman tuominen matkailuyritystoiminnan tuotantoon. Aikaisemmin oli matkailuala ajatellut enemmänkin, että investoimalla uutta ja parempaa, saadaan lisää asiakkaita, mutta 90-luvun lopussa ymmärrettiin myös, että asiakkaan kokemus ja se paljon puhuttu elämys on kuitenkin viime kädessä se tärkein seikka lomakohdetta valittaessa.

90-luvun loppupuolella ohjelmapalvelusektorin kehittäminen oli alan tärkeimpiä asioita. Pelkän hotelli- ja ravintolarakentamisen ohelle kaivattiin pehmeämpiä, elämyksiä tuottavia investointeja. Matkailun koulutus- ja tutkimuskeskuksen tytäryhtiö Suomen Matkailun Kehitys Oy halusi vastata tähän haasteeseen.

Travel Park - matkailualan yrityshautomo

Teollisuudesta opittu hautomomalli haluttiin lanseerata Suomessa myös palvelualalle. Suomen Matkailun Kehitys Oy perusti vuonna 1997 Suomeen ensimmäisen matkailualan yrityshautomon. Jo heti alkuvaiheessa huomattiin, että matkailuohjelmapalveluja tuottavat yritykset eivät tarvitse varsinaisesti kiinteitä hautomotiloja. Näin ollen ke-

hitettiin matkailualaa palveleva "seinillä ja ilman" -hautomokonsepti Travel Park. Myöhemmin EU-komissio kävi Suomessa tarkastamassa hautomot ja antoi Travel Park - matkailuhautomolle Eurooppalaajuisen "Good Practice" -kunniamaininnan. Vuoden 2007 mennessä Travel Park -hautomoista on valmistunut alalle yli kaksisataa (200) uutta yritystä, joiden selviytymisprosentti on tutkimusten mukaan ollut parhaimpia Suomessa.

Kansainvälinen matkailuosaamisenventi

Matkailun koulutus- ja tutkimuskeskuksen kansainvälinen osaaminen saavutti myös 90-luvun loppupuolella huipputasonsa, sillä suomalaiselle matkailun kehittämisosaamiselle oli vientikysyntää siten, että silloisesta liikevaihdosta noin puolet tuli jo ulkomailta. Suomalaisesta osaamisesta olivat kiinnostuneet tietysti lähialueet (Venäjä ja Baltian maat), mutta myös muut kehittyvät ja avautuneet maat mm. Kiina. 90-luvun loppupuolella Suomen Matkailun Kehitys Oy:ssä kävi ulkomaalaisia delegaatioita niin paljon, että oli helpompi ilmoittaa mistä ei käynyt kuin mistä kävi (Australia ja Etelä-Amerikasta ei ollut käyntejä).

Kansainväliset rahastot United Nations' Development Programme (UNDP), UNESCO, Tacis, Phare ja muut kansainväliset organisaatiot olivat kiinnostuneita rahoittamaan matkailun kehittämissankkeita eri puolilla maailmaa.

Suomen Matkailun Kehitys Oy:n esimerkki rohkaisi myös muita suomalaisia organisaatioita ja yksityishenkilöitä hakeutumaan kansainvälisiin projektitehtäviin; heistä osa edelleen tekee töitä mm. alikehittyneissä maissa.

2000 -luku

2000-luvulla Suomi oli jo tottunut EU-projekteihin, ja kaiken näköiset rahastolyhenteet ja projektityöskentely matkailualalla oli tuttua. On arvioitu, että noin 80% Suomen kunnista ja kaupungeista on osallistunut jonkin tyyppiseen matkailun kehittämissankkeihin. 2000-luvun lähestyessä loppupuoltaan, on matkailutoimiala hyväksytty yleisesti osaksi kuntien ja kaupunkien elinkeinopoliittista strategiaa. Vain harva enää ajattelee, että matkailutoiminta on sellaista harrastushommaa, johon hakeutuu vain elämäntapataiteilijat. Tänä päivänä se nähdään osaksi kasvavaa palveluelinkeinosek-

toria, joka tuottaa ja työllistää. Onpa mennyt maailmanlaajuisestikin läpi ajatus matkailuelinkeinon globaalista merkittävydestä, ja tutkimuksin voidaan osoittaa, että matkailuala on maailman suurin teollisuuden ala. 2000-luku toi kuitenkin uuden tyyppisiä haasteita, joihin Matkailun koulutus- ja tutkimuskeskuksen tytäryhtiö Suomen Matkailun Kehitys Oy halusi tarttua.

Laatutonni ja Laatuverkko

Suomen Matkailun Kehitys Oy alkoi yhteistyössä MEKin kanssa kehittää valtakunnallista, matkailuyrityksille suunnattua laadunkehitysohjelmaa. 2000-luvun alkuvaiheessa tutkittiin laatupalkintokriteerit sekä Suomessa että ulkomailla. USAsta ja Suomesta saadut mallit muokattiin Suomen matkailualalle sopivaksi valmennusohjelmaksi. Tehtiin myös ensimmäinen valtakunnallinen matkailun Laatukäsikirja, joka yhdistettynä laatuvalmennukseen ja TEKESin kanssa kehitettyyn reaaliaikaiseen asiakas- ja henkilöstötyytyväisyysmittaukseen (Laatuverkko) loi maailmanlaajuisesti uniikin ja täydellisen valtakunnallisen matkailun laadun kehittämissuunnitelman. Vuonna 2003 Laatutonni ja Laatuverkko siirtyivät kokonaisuudessaan MEKin omistukseen. Vuoden 2008 loppuun mennessä Laatutonni-prosessin on läpikäynyt jo yli 600 suomalaista matkailuyritystä ja -organisaatiota.

Tulevaisuus

Matkailun koulutus- ja tutkimuskeskuksen perintöä, kulkea matkailualan etunenässä, uusien, innovatiivisten tutkimus- ja kehittämissasioiden luomisessa, jatkaa tänä päivänä Haaga Instituutti-säätiön Haaga-Perhon tutkimus- ja kehittämissosasto. Kunniakas perintö velvoittaa olemaan nöyränä ja tunnistamaan maailmalla menevät ja vaikuttavat heikot signaalit. Tavoitteena on edelleen uudistaa, kehittää ja edistää matkailualan kehittymistä Suomessa.